

**СКЛАДНОПІДРЯДНІ РЕЧЕННЯ РОЗЧЛЕНОВАНОГО ТИПУ ЗІ ЗНАЧЕННЯМ
ЗУМОВЛЕНОСТІ: СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНИЙ АСПЕКТ**

(НА МАТЕРІАЛІ РОМАНІВ «МАРУСЯ», «ЧОРНИЙ ВОРОН» ВАСИЛЯ ШКЛЯРА)

Постановка проблеми. У сучасній синтаксичній науці значну увагу дослідників зосереджено на вивченні речення як багатоаспектної синтаксичної одиниці (Д. Х. Баранник, І. Р. Вихованець, А. П. Грищенко, К. Г. Городенська, Н. В. Гуйванюк, П. С. Дудик, Н. Л. Іваницька, А. П. Загнітко, Л. І. Мацько, М. В. Мірченко, М. Я. Плющ, В. М. Русанівський, К. Ф. Шульжук та ін.). Комплексний підхід до вивчення синтаксичних одиниць дозволяє розглядати речення в його цілісності, багатогранності, а також сприяє усвідомленню сутності явищ, що мають суперечливе тлумачення в історії синтаксису. Це стосується і складнопідрядних речень, які на формально-граматичному, як і на семантико-синтаксичному рівнях детально вивчені й описані, але з позицій комунікативної організації потребують спеціального вивчення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню складнопідрядних речень присвячено чимало наукових праць. Вагомий внесок у розробку питань, пов'язаних із вивченням складнопідрядних речень, зробили такі мовознавці: на формально-граматичному рівні – Ф. І. Буслаєв, В. В. Виноградов, О. М. Пешковський, І. Г. Чередниченко; на структурно-семантичному – В. В. Бабайцева, С. П. Бевзенко, В. А. Белошапкова, І. Р. Вихованець, Н. В. Гуйванюк, А. П. Загнітко, М. У. Каранська, М. Ф. Кобилянська, В. І. Кодухов, І. І. Слинко, Н. Ю. Шведова, К. Ф. Шульжук. Складнопідрядні речення є найбагатшим типом складних речень щодо кількості формально-синтаксичних моделей і мають найбільш розгалужену сукупність засобів зв'язку (сполучників і сполучних слів) [4, с. 38]. Структурні моделі складних, а отже, і складнопідрядних, речень визначають кількість об'єднаних у їхньому складі і предика-тивних частин, граматичні особливості цих частин, характер синтаксичного зв'язку між ними, засоби вираження цього зв'язку, можливий порядок розташування частин [3, с. 280]. Отже, структурна модель складнопідрядних речень поєднує кілька ознак, на основі яких можна здійснювати їхню внутрішню формально-синтаксичну класифікацію.

На особливостях функціонування різноструктурних синтаксичних одиниць у художніх текстах було зацентовано увагу в працях таких учених, як П. С. Дудик, С. Я. Єрмоленко, Н. М. Єршова, А. П. Коваль, І. З. Петличний, О. Д. Пономарів. В українському мовознавстві здійснено цілу низку студій, у яких розкрито особливості мовної майстерності письменників щодо використання синтаксичних структур (І. Є. Грицютенко, С. Я. Єрмоленко, А. К. Мойсієнко, Л. І. Мацько, М. Я. Плющ, Н. М. Сологуб, З. Т. Франко та ін.).

На сьогодні складнопідрядні речення розчленованого типу зі значенням зумовленості в структурно-семантичному аспекті малодосліджені. Отже, без ґрунтового комплексного аналізу складнопідрядних речень розчленованого типу зі значенням зумовленості та поглибленого вивчення окреслених вище проблем не можна досягнути складну специфіку досліджуваних конструкцій.

Актуальність дослідження визначається потребою в узагальненні й систематизації наукового досвіду вивчення складнопідрядних речень розчленованого типу зі значенням зумовленості в романах «Маруся» і «Чорний ворон» Василя Шкляра.

Мета статті – проаналізувати структурно-семантичні особливості функціонування складнопідрядних речень розчленованої структури зі значенням зумовленості та причини їх використання у творах.

Для досягнення цієї мети передбачається вирішення таких завдань:

- окреслити межі складнопідрядних речень розчленованої структури зі значенням зумовленості й визначити їхнє місце в системі складнопідрядних речень української мови;
- визначити поняття та структурно-семантичну класифікацію складно-підрядних речень;
- здійснити аналіз і обґрунтувати семантико-синтаксичні особливості складнопідрядних речень розчленованої структури зі значенням зумовленості;
- виокремити та проаналізувати складнопідрядні структури розчленованого типу зі значенням зумовленості в художніх творах письменника.

Об'єктом дослідження є складнопідрядні речення розчленованої структури зі значенням зумовленості у романах «Маруся» і «Чорний ворон» Василя Шкляра.

Предмет аналізу становлять структурно-семантичні особливості складнопідрядних речень розчленованої структури зі значенням зумовленості.

Виклад основного матеріалу. Вибір шляхів і способу художнього відображення дійсності залежить не лише від обдарованості письменника, а й від залучення його до актуальних суспільно-естетичних проблем свого народу. В. В. Виноградов наголошував, що основною категорією у сфері лінгвістичного вивчення художньої літератури зазвичай визнається поняття індивідуального стилю, який трактує як своєрідну, історично зумовлену складну єдність системи засобів і форм словесного вираження у її розвитку [2, с. 169].

Інтонційна структура складних речень тісно взаємодіє із семантикою всіх одиниць мови, створюючи індивідуальний авторський ритм мовлення, употужнює смислову глибину задуму письменника.

«Синтаксичний арсенал» кожного письменника повинен мати достатню кількість засобів зображення, які сприяють виразному, емоційному, точному змалюванню події чи явища [5, с. 57]. Такий «арсенал» може або вдоско-налюватися впродовж усієї творчості письменника, поповнюватися новими граматичними формами, або від початку бути настільки всеохопним, що в ньому важко було б знайти місце для нових засобів. Яскравим прикладом переважання одного із типів синтаксичної конструкції, зокрема складно-підрядної розчленованого типу зі значенням зумовленості, є синтаксис Василя Шкляра. Письменник особливо приваблює високою майстерністю художнього синтаксису. Він – один з найкращих майстрів, які вільно володіють складними конструкціями, що характеризуються високою художністю. Пошуки нових синтаксичних форм вираження інформації, коли письменник уважає, що старі себе вичерпали, часто перешкоджають баченню того, що або можливості замінюваної одиниці використані не до кінця, або обрано помилковий напрям удосконалення [5, с. 89]. Залучення нових структур має супроводжуватися певними змінами в загальній синтаксичній ідеї письменника.

Василь Шкляр у своїх прозових творах доводить, якою різноманітною буде його синтаксична система: він уводить до функціонування по кілька семантико-граматичних типів однієї синтаксичної конструкції. Письменник закладає можливості вдосконалення обраної синтаксичної конструкції та подає шляхи цього вдосконалення. Саме в можливостях удосконалення, у тому, на-скільки вони широкі та потужні, виявляється життєздатність цих конструкцій.

Складнопідрядними реченнями розчленованої структури називаємо такі речення, «підрядна частина яких пояснює весь зміст головної частини речення. Зв'язок предикативних частин у складнопідрядних реченнях визначають як детермінантний (неприслівний). Наявність підрядної частини в таких реченнях прямо не зумовлена граматичною природою головної частини, тільки частково слугує її семантико-синтаксичним продовженням» [6, с. 265]. До таких речень зараховує складнопідрядні речення з підрядними часу, умови, місця, мети, причини, допусту, наслідку, порівняльними, супровідними.

Система складнопідрядних речень у мовотворчості Василя Шкляра є складним явищем, яке базується на різноманітності типів конструкцій. Складнопідрядні речення в мовотворчості Василя Шкляра проходять повний семантико-граматичний та емоційно-стилістичний відбір. Він, власне, серед усіх типів підрядних частин вибирає тільки ті, які, на його думку, найвиразніші. Письменник насамперед використовує складнопідрядні конструкції розчленованого типу зі значенням зумовленості: *Він подивився у їхній бік, і мабуть, упізнав Марусю, бо помахав їй рукою* [7, с. 24].

В організації внутрішньосинтаксичної структури складнопідрядного речення як комунікативної одиниці важливу роль відіграють такі мовні засоби, як сполучники підрядності та сполучні слова. Вони є визначальною ознакою складнопідрядного речення [1, с. 34]. Сполучники підрядності – це найважливіші засоби зв'язку підрядного речення з головним у складнопідрядному реченні розчленованого типу зі значенням зумовленості. Саме вони граматично підпорядковують одну частину складного речення іншій і значною мірою зумовлюють специфіку семантико-граматичної залежності підрядного речення від головного.

Принципова ж різниця між сполучниками підрядності та сполучними словами, на думку М. М. Богдана, у тому, що сполучники підрядності лише зв'язують підрядні частини з головними, не беруть участі в організації внутрішньосинтаксичних зв'язків підрядного речення і не є членами речення, а сполучні слова не лише приєднують підрядне речення до головного, а й беруть участь у внутрішній організації підрядного речення, тобто вступають у семантико-синтаксичні зв'язки з іншими словами і як повнозначні слова виконують функції певних членів підрядного речення [1, с. 70].

В аналізованих творах Василя Шкляра виявлено, що для оформлення конструкцій розчленованого типу зі значенням зумовленості автор надав перевагу семантичним сполучникам. Речень із асемантичними сполучними засобами виокремлено меншу кількість.

Складнопідрядні речення розчленованої структури зі значенням зумовленості репрезентовані в художній мові Василя Шкляра дуже продуктивно. Так, серед підрядних речень зі значенням прямої зумовленості ми натрапили на такі види:

а) причини: *Цукор був другою валютою після солі, тому що ватага одразу видалася їм підозрілою* [7, с. 15]; *Перевозити хворих залізницею не було змоги, бо залізничники не підлягали військовій команді тут панував цілковитий хаос* [7, с. 257]; *Він трішки розгубився, адже не вимагав у мене ніяких документів...* [8, с. 291];

б) мети: – *Знаю, – кивнув отець Терентій і нижче схилився до Явдохи, щоб краще чути* [7, с. 7]; *Он там за цукроварнею! – махнув рукою «циган», щоб вони відчепилися* [7, с. 15]; *Сам сатана вигадав неп, щоб узяти нас за горлянку* [8, с. 76]; *Під'їжджаючи надвечір до Гайсина, я вирішив підкотити прямо до тутешнього військкомату, аби мені підсобили з ночівлею* [8, с. 281];

в) умови: *Якби він зголив сиві короткі вуса, то зі своєю впертою зачіскою мав би вигляд вродливого сорокарічного чоловіка* [7, с. 80]; *Кравс висловив Штакельбергу різке обурення, мовляв, якщо вже сама доля зробила нас союзниками в боротьбі з большевиками, то навіщо загострювати стосунки?* [8, с. 11].

Серед підрядних речень зі зворотною зумовленістю виділяють підрядні допустові, наприклад: *Але особливого скарбу там не знайшли, хоча про Марусині схованки досі ходять легенди* [7, с. 13]; *На позиціях галичан було тихо, хоч надворі зірвався заледве не буревій* [7, с. 95]; *Страшенна мука для козака, хоч на стіни дерися* [8, с. 414].

Ми не виявили в досліджуваному матеріалі складнопідрядних речень розчленованого типу зі значенням прямої зумовленості з підрядними наслідку.

Висновки дослідження та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, дослідження структурно-семантичної організації складнопідрядних речень розчленованого типу зі значенням зумовленості дало змогу встановити, що найчастіше письменник використовує семантичні сполучники (причинові – *бо, тому, що, адже*; умовні – *якщо, якби*) та асемантичні сполучники (мети – *щоб, аби*), меншою мірою – сполучники допустові – *хоч, хоча*. Використання складнопідрядних конструкцій розчленованого типу зі значенням зумовленості у романах Василя Шкляра «Маруся» та «Чорний ворон» полягає у виділенні найбільш значущих частин висловлювання, створенні ефекту невимушеного процесу мислення, посилення інформативності тексту, відбиття різноманітних відтінків авторського ставлення до явищ, подій, процесів, осіб. Водночас письменник прагне досягти максимальної злитості й зв'язаності всіх елементів тексту, незважаючи на широке використання цих конструкцій.

Перспективу подальших розвідок з обраної теми вбачаємо в дослідженні складних синтаксичних одиниць нерозчленованої структури як прикметних рис індивідуального стилю письменника на матеріалі інших його творів. Такий аналіз дасть змогу виявити синтаксичне багатство й майстерність прози Василя Шкляра, можливості синтаксичних засобів увиразнення художнього викладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богдан М. М. Сполучники і сполучні слова як засоби зв'язку частин складнопідрядного речення / М. М. Богдан // Укр. мова і літ. в шк. – 1979. – № 1. – С. 69–75.
2. Виноградов В. В. О языке художественной литературы / В. В. Виноградов. – Москва : Гослитиздат, 1959. – 616 с.
3. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис: [підручник] / Іван Романович Вихованець. – Київ : Либідь, 1993. – 368 с.
4. Вихованець І. Р. Нариси з функціонального синтаксису української мови : [монографія] / Іван Романович Вихованець. – Київ : Наук. думка, 1992. – 224 с.
5. Гуйванюк Н. В. Корелюваність синтаксичних одиниць / Н. В. Гуйванюк // Мовознавство. – 2001. – № 3. – С. 88–96
6. Дудик П. С. Синтаксис української мови : підручник / П. С. Дудик, Л. В. Прокопчук. – Київ : ВЦ «Академія», 2010. – 384 с.
7. Шкляр В. М. Маруся: роман / В. М. Шкляр. – 2-ге вид. – Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного дозвілля», 2016. – 320 с.
8. Шкляр В. М. Залишенець. Чорний ворон : роман / В. М. Шкляр. – 4-те вид. – Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного дозвілля», 2017. – 432 с.
9. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : [підручник] / К. Ф. Шульжук. – Київ : ВЦ «Академія», 2004. – 316 с.

Стахурська І.

Науковий керівник – доц. Дащенко Н.Л.

АНАЛІЗ КОМПЛЕКСНОЇ СТРУКТУРИ КОРПОРАТИВНИХ МЕДІА АГРОХОЛДИНГУ «МРІЯ»

Сьогодні корпоративні ЗМІ все більше виявляють себе як нові медіа, які поступово приходять на зміну традиційним. У зв'язку із такою тенденцією у профільному середовищі з кожним роком посилюються вимоги не лише до наповнення корпоративних медіа, якості контенту, його достовірності, надійності джерел, а й до технічних характеристик, зокрема – платформ подачі інформації. Варто звернути увагу й на те, що для функціонування корпоративних медіа важливими факторами є вимоги не тільки медійного середовища, а й ринку: комерційна складова суттєво впливає на вибір компанією тих чи інших медіаплатформ та їх наповнення. На цій підставі можна стверджувати, що ґрунтовний вибір медійної платформи – відповідальний і багатоаспектний процес на етапі створення корпоративного ЗМІ.

Вибір платформи для запуску власних корпоративних медіа підприємств та компаній в першу чергу базується на визначенні комунікаційних каналів, за допомогою яких відбуватиметься інформаційна взаємодія із реципієнтами – цільовою аудиторією (клієнтами, партнерами, співробітниками тощо). У цьому контексті комунікаційні канали виступають у ролі технологічних інструментів, які є невід'ємною складовою контент-